

XXV.

IOAN CÂMPINEANU.

*Discurs rostit la Academia Română la 28
Martie 1880.*

Sciințele naturale au fost obiectul principal al studiilor mele din tinerețe. Descoperirile lui Cuvier și ale lui Eli de Beaumont asupra formațiunilor geologice și asupra succesiunii locuitorilor pământului, deschidea în spiritul meu un orizont plăcut vieții în care voiam să intru. Admiram cum Arago și Dumas făceau inteligibile, chiar diletanților științei, cestiunile cele mai complicate și mai transcendente ale filosofiei naturei și cum învățații secolului al XIX înavușeau pe totă ziua știința cu o mulțime de descoperiri. Urmam cu religiozitate miile de ob-

servațiunii și experiențe cu cari Humboldt pregătea marea operă științifică ce a lăsat lumii. Dară evenimentele, la cari mi-a fost cu neputință să nu iaș și eu parte, m'aș distras de la studiile mele de predilecțiune, m'aș deslipit de acele ocupațiuni liniștite și plăcute, și m'aș aruncat în virtejul luptelor politice, atât de crâncene și de pasionate, cari se urmază la noi continuu de atâția ani.

Nu aș fi cutezat nici o dată să solicit un fotoliu într'această incintă; dar a fi chemat de libera vóstră mișcare, a fost un onor prea mare pentru mine ca să nu simt cea mai adâncă recunoscință și mândrie. Și, dacă interpret bine intențiunile de cari aș fi fost animați, când m'aș admis între voi, imi dic că aș voi să dați o probă că în spiritul ce animă învățatul vostru corp, nu despărțiți legile lumii morale și politice de acelea ale lumii fizice și că priviți studiul societăților omenesci ca o situațiune care ține și de științele naturei și de ale spiritului. Aș voi să arătați că aliați morala și politica cu științele exacte și că cereți de la ómenii de stat a nu mărgini lucrarea lor numai în apărarea drepturilor țerei și în organizațiunea administrațiunilor, dară că cereți să îngrijască tot d'o-dată și de desvoltarea științelor, a artelor și

a meseriilor; căci numai ast-fel s'ar înțelege misiunea ce aū de îndeplinit către țară și către națiune.

Dintr'acest punct de vedere nu cred că ași fi putut să aleg un subiect mai potrivit cu intențiunile vóstre, decât vorbindu-vă de un om care a luptat o jumătate de secol pentru dezvoltarea morală, intelectuală și națională a poporului român, pentru răspândirea sciințelor, artelor și meșteșugurilor în cari el vedea redobândirea drepturilor naționale ale patriei nóstre.

Acei cari aū audit de Ioan Cămpineanu la tribună vă pot spune că el a fost un orator mare și un apărător aprig al drepturilor naționale. El este acela care a redeschis în România lupta pe tărâmul politic și care prin apărarea ce a susținut în contra acelor cari voiaū să ne răpescă autonomia, ne-a lăsat o pagină frumósă în istoria politică a țerei.

Prin cugetările sale înalte, prin elocința sa și prin încuragiările ce a dat literaturii române, numele său are drept la un resunet în mijlocul învățatului vostru corp. Prin devotamentul și prin sacrificiile ce a făcut pentru țară el a dobândit drepturi imprescriptibile la recunoștința tuturor Românilor.

Suferințele și nenorocirile unei țări fac de multe ori educațiunea ómenilor politici; ele, când nu corump și nu omórá spiritul, înalță inima, întăresc credințele și devin o scólă de patriotism, de sacrificií și de abnegațiune.

Intr'o nópte de iarnă Luxandra, socia lui Scarlat Cămpineanu, era chemată la curtea domnăscă. Niculae Mavrogheni, Domnul de atunci, o primesce cu tóte onorurile cuvenite rangului și familieí sale, îi vorbește cu respect și blândețe, făcând o mare laudă despre meritele soțului său; când de o dată acel Domn maniac începe a plânge și a se bate cu pumnii în cap povestindu-í visul ce dicea că avusese chiar într'acea nópte : îi spune că o vėduse în somn călătorind pe drumul Giurgiului către Țarigrad și că-í confisca averea. Când tînăra femeie ajungea în capul scărei palatului se întâlnea cu realisarea visului domnesc. Era luată pe sus de arnăuții curții și aruncată într'un car mocănesc. Vodă rídea privind acéstă scenă după feréstră strigându-í : *Καλὸν κατεβόδιον* (călătorie bună).

A dóua dí o șaică desbarca la Rusciuc încă o familie de exilați; d'acolo era dusă la Eski-zara, și mai în urmă în temnița de la Edi-Cule (șepte turnuri) din Constantinopol, unde a fost

deținută mai mulți ani, pînă cînd Rusciucii Hasan Pașa a pus un termen tiraniei lui Mavrogheni, luându-î capul. Atunci s'aû liberat familiile surghiuniților, și refugiații s'aû întors la căminurile lor.

Vina Cămpinencei era ca bărbatul său nu voise să rădice ôste românească, ca să mîergă să se bată alături cu Turcii în contra Austriacilor, Nemților cu cîdă, cum le diceaû Româniî.

Iacă epoca în care Ioan Cămpineanu a vîdut dîoa.

Născut dintr'un tată pe care nu l'a putut cunoșce de cît prin numele lăudat ce a lăsat printre boerii țerii și dintr'o mumă model de iubire și devotament, albită înainte de timp în suferințele celei mai nemilôse închisorî.

Constantin Cămpineanu, fiul cel mai mare al lui Scarlat Cămpineanu, și frate lui Ioan Cămpineanu, om de o înaltă învățatură, elevul cel mai lăudat al renumitei scôle a lui Lambru Photiadi, scôla în care s'a format inima și spiritul multora din Grecii cari aû ilustrat patria lor prin sabie și prin condei, în timpul luptei pentru regenerarea Greciei.

Acel frate mai mare al lui Ioan Cămpineanu, care de copil împărtășise cu maică-sa întemnițarea de la Edi-Cule, i-a servit de tată.

El i-a vorbit de tirania și de corupțiunea Fanarioților, de umilirea țerei, de drepturile ei nesocotite și călcate în picior; l'a trimis să urmeze în scôla lui Vardalah și a lui Comita; și i'a dat de institutor pe Laurençon, un nobil frances care, după ce luase o parte activă și entusiastă în revoluțiunea cea mare a Franciei, neputând mai în urmă să se împace nici cu exesele Iacobinilor, cari făcuse din teróre un mijloc de guvernare, nici cu regaliștii cari cheamau pe streinî în ajutorul Burbonilor; scăpat ca prin minune din temnița din care *Chenieri* și *Lavoisieri* eșiau numai ca să se urce pe eșafod, trăia pribeag în Bucuresci, câștigându-și hrana vieței dând lecții de limba lui Voltaire și a lui Rousseau, semănând în țară depărtată ideile cele mari și generóse ale revoluțiunii francese; alinându-și ast-fel durerea ce simțea în sufletul său, vedând cum ideile extreme compromit cauzele cele mai bune și fac ca omenirea să se învartescă într'un cerc vițios, trecând de la libertate la licență și la anarhie, de la anarhie la despotism și la tiranie, ca să începă de la căpătăiu același cerc; și cu tóte acestea pășind tot înainte.

Sub îngrijirea unor asemenea învățători și cu exemplele cele frumoșe ce avea de la un

frate model de virtute și de patriotism, un spirit deștept ca acela al tînărului Cămpineanu nu putea să nu primésăă adănc întipărirea binelui și a frumosului.

Dintr'o familie din cele mai vechi ale țerei, nepot al lui Cantemir și al vornicului Căndescu, frate cu boerul cel mai considerat și mai stimat de Grigorie Vodă Ghica, locul lui Ioan Cămpineanu era însemnat la Curte și în mijlocul boerimii, dară inima lui îl trăgea mai mult către lumea învățată, către profesori, către ómenii de litere și către artiști, către ómenii de talent, de spirit și de gust, către aceia cari tot-dea-una și pretutindenii pregătesc viitorul unei țeri.

Un om pentru care el avea o deosebită afecțiune era un umil călugăr din mănăstirea Căldărușană care scia să-i vorbescă de originea Romănilor, de vitejiile lor, de tractatele Domnilor celor vechi cu Sultanii, de trecerea Bucovinei din mănile Muscalilor intr'ale Austriei printr'un act inic și fără valóre în drept, de cesiunea Besarabiei, călcându-se în picioré principiile cele mai sacre ale dreptului ginților.

Intr'o séră, pe când se afla în serviciu la curtea domnescă, auzind pe Grigorie Vodă că dicea către un boer că în lipsa Mitropolitului

Dionisie Lupu, nu mai putea lăsa scaunul arhipăstoresc vacant și că, de ar cunoșce un călugăr român cu inimă și cu învățatură, l'ar face Mitropolit și ar scăpa țara de călugări streini. La aceste cuvinte Ioan Cămpineanu nu s'a putut stăpâni; mulțumirea lui a fost atât de mare, auzind aceste cuvinte din gura Domnului, în cât, cu risicul de a fi infruntat, a strigat din colțul unde sta respectuos : „Este unul Măria ta!“ Informațiunile luate de Domn confirmând recomandațiunea Cămpineanului, călugărul Grigorie fu chemat la palat, unde erau adunați toți boerii. Domnul, urmat de postelnicul său Alexandru Ghica, înainteză către călugăr și-i pune în mână cărjea arhipăstorească ȳicându-i : „Nici „celui care a alergat, nici celui care s'a rugat, „ci celui care a bine-voit Dumnezeu“.

Surprinderea boerilor fu mare, criticele multe, dară țara dobândise un Mitropolit virtuos, adevărat român, căruia îi era dat să devie un martir al credințelor și al patriotismului său. Mănăstirile închinete s'aũ luat atunci din-mănilor Grecilor și egumeniile s'aũ dat tôte clerului român.

Era în natura lucrurilor de atunci, ca de o dată cu intrarea trupelor rusesci, călugării

grecei să fie reinstalați în mănăstirile Țise închinete.

După instalarea guvernului rusesc, la 1828 cu Pahlen și Zaltuchin, ca președinți plenipotenți, a început pentru virtuosul nostru Mitropolit o eră de persecuțiune și de suferințe; puține luni după intrarea trupelor rusești a fost exilat la Kiev. Un exil de șese ani într'o climă aspră, și viața ascetică ce petrecea ca călugăr i-au rui-nat sănătatea. Numași la venirea noului Domn Alexandru Ghica, la 1834, Mitropolitul Grigorie s'a liberat din exil, de o dată cu încetarea ocupațiunii străine; a venit în scaunul arhiepiscopal bolnav, prăpădit în sănătate, ca să-și dea obștescul sfârșit. A adormit în domnul ca un sfânt, bine-cuvîntând țara și turma pe care a iubit-o atât de mult. Memoria lui scumpă Românilor va fi tot-dea-una încungiurată de aureola martiriului.

Grigorie Ghica, care se suise pe scaunul Domniei la 1822, în urma morții lui Tudor Vladimirescu, era dintre boerii aceia cari lucrau de mulți ani pentru redobândirea drepturilor strămoșești.

Idea care predomină în acel partid era că dreptul de suzeranitate, ast-fel cum resulta din capitulațiunile încheiate de vechii noștri domni

cu Înalta-Portă, erau o garanție pentru păstrarea naționalității noastre; exemplele celor ce se petreceau în Bucovina și în Besarabia, de când aceste provincii românesce încăpuse pe mâinile Nemților și ale Rușilor, îi întărea și mai mult în această credință. Acei boeri recunoscău că Turcii, deținând fortărețele de pe țărmul românesc, numind Domni d'a dreptul, fără de a fi aleși de țară, monopolisând exportul produselor noastre și trimițând firmanuri, nesocotiau tractatele. Dar își diceau tot-deo-dată că de la o vreme încóce Imperiul Otoman mergea tot slăbindu-se și că, mai curând sau mai târziu, era să vie ziua când acel Imperiu să se desfacă în elementele sale constitutive și că atunci independența României va fi o consecință naturală a evenimentelor ce au să se desfășure.

Lucrarea aceluï partid, în care figurau pe la finitul secolului în întâiul rând Banul Brâncoveanu, Banul Dumitrache Ghica cu fiii săi, Banul Scarlat și Grigorie Ghica, — Logofetul Ienăchiță și fiul său Cluceru Alecu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Vornicul Scarlat și fiul său Constantin Cămpineanu, Logofetul Nicolae Dudescu, — era de a pregăti națiunea din vreme, ca acea desfășurare de evenimente care se pregătiă, să o găsească destul de lumnată și de

pregătită ca să p^otă profita de dinsele pentru întărirea statului român; căci dacă din contra, ar fi fost să ne găsească într'o stare de inferioritate în comparațiune cu populațiunile de cari suntem încungiurați, nu numai că nu am fi știut să ne servim de drepturile noastre, dară chiar independența ce s'ar fi dobândit nu era să aibă alt rezultat decât acela de a ațîța și mai mult lăcomia puternicilor vecini, și ar fi fost neconținut amenințată de a trece sub un jug mai anevoe de purtat, precum s'a întîmplat cu Tătarii din Crim și cu Polonia.

Pentru a nu deveni dar victima acelor jocuri politice, ei credeaū că nu era de dorit ca disoluțiunea Imperiului Otoman să fie precipitată, ca să lase Românilor timpul să se deștepte și să se lumineze; dară își diceaū tot-d'o-dată că trebuie să lucreze neîncetat la desvoltarea simțului național și să caute a se folosi de t^ote împrejurările, ca să se redea țerei drepturile ei călcate, reintrând în litera și în spiritul tractatelor celor vechi.

Pe aceste baze boerii nostri aū vorbit generalului Sebastiani, când a trecut prin Bucuresci, la ducerea sa la Constantinopol ca ambasador al lui Napoleon cel mare.

Pe lângă acest partid mai exista pe la în-

ceputul secolului și un altul. Unii din boierii simpatizați cu politica propagată de Eteria grecă, care lucra la resculara tuturilor Creștinilor din Orient și la desființarea imediată a dominațiunii otomane, — politică încurajată în Franța și în Anglia de lumea universitară și patronată în România de Consulatul rusesc.

Din punctul lor de vedere Grecii aveau cel mai mare interes să urmărească realizarea aceluși scop, căci la ei învățătura era răspândită în toate clasele, pe când celelalte populațiuni nici nu se gândiau încă la înființarea de alte școli decât cele grecești. Clerul ortodox pretutindeni în Imperiu era grec, având în mâinile sale toate averile bisericesti: Grecii erau poporul cel mai luminat și mai avut din Orient. Simțul național era la ei dezvoltat în cel mai mare grad, pe când celelalte popoare ale Orientului confunda încă naționalitatea cu biserica, în cât Bulgarii, Arnăuții, Românii din Macedonia se credeau Greci fiindcă biserica lor se numea biserica ritului oriental grec.

Grecii, în starea în care se aflau, puteau să aspire a înlocui pe Turci în dominațiunea Imperiului. Ei se resculau în numele patriei: *διὰ τὴν πατρίδα* și în numele naționalității elene *διὰ τὸ ἑλ-*

ληνικὸν ἔθνος, iară celealalte popóre se sculaũ pentru religiune, *za vera*.

Cu cât Imperiul Otoman ar fi cădũt mai curẽnd, cu atât Grecii, acest neam mic, numẽrãnd cel mult dũuẽ milioane de suflete, aveaũ mai multã probabilitate de a cresce numẽrul lor, absorbind naționalitãțile Turciei, pe cari încã și astãdĩ tot cred cã le pot desnaționalisa prin scolĩ și prin bisericã, precum cautã sã facã cu Romãniĩ din Macedonia și cu Albanesiĩ, — lucru ce era sã devie cu neputința mai târziu, când simțul gintii s'ar fi deșteptat în acele populațiuni, precum s'a deșteptat și se deșteptã pe tũtã dioa mai mult.

Ioan Cãmpineanu era unul din adeptii cei mai cãlduroși partidului curat romãnesc, al cãruia unul din membrii cei mai activi și mai importanți era fratele seũ Constantin.

Pe la inceputul mișcãrii din 1821, guvernul în amãndũuẽ Principatele era în mãnile Grecilor și boerilor eteriști, cari se puseserã la discrețiunea lui Ipsilante, venit din Rusia ca sã iea comanda insurecțiunii. Insurecțiunea luase un avẽnt însemnat prin puternicul concurs al lui Vladimirescu, om de arme, energic și fõrte influent în județele de peste Olt, unde se pãstra încã viu, spiritul rãsboinic.

Cei mai mulți din boeri, și chiar dintr'acei cari se realiasă la acțiunea zavergiilor eteriști, speriați de predăciunile cetelor răspândite a căpitanilor lui Ipsilante, părăsise țara și refugise în Brașov și în Sibii peste Carpați, de unde nu s'au întors decât atunci, când atitudinea luată de Ipsilante începuse să deschidă ochii lui Vladimirescu, și-l făcuse să vadă cursa în care căduse, puindu-se cu totul și în toate la discrețiunea Eteriei, — deșteptare târzie pentru el sormanul care a expiat crud încrederea ce a avut. El, care putea să móră ca Bozzari, sau să trăiască ca Coletti, și-a plecat capul calăilor lui Ipsilante, ca să nu compromită viitorul țerei sale, expuind'o la vindicta turcescă.

Sacrificiul lui Vladimirescu a fost un act de cel mai mare patriotism. El a început ca un erou și a sfârșit ca un martir, deschidându-ne nouă calea către redobândirea drepturilor naționale.

La chemarea Românilor sub stégul național la 1831, Ioan Cămpineanu, de și de o sănătate foarte delicată, a fost din cei d'intăi a răspunde la apel. Rangul său de Paharnic îi da dreptul la gradul de căpitan; mai în urmă, ajuns maior, i s'a dat comanda unui batalion din regimentul staționat în Ploesci, având oficeri su-

balterni pe Nicolae Golescu, pe Ioan Voinescu II, pe Nicolae Teologu, pe Dâmboviceanu și pe alții tineri oficeri, cari toți s'au distins și s'au ilustrat în viața publică.

O împregiurare cu totul neașteptată a făcut ca generalul Kisseleff, guvernorul rus de atunci, să cunoască pe Ioan Cămpineanu.

Orășenii Ploesceni și locuitorii satelor de prin prejur, lipsiți de hrană și ne mai putând duce numeroasele sarcini și biruri, podvedji și angarale, se resculase, pusese mâna pe arme, și campaū de mai multe zile pe strade și pe maidanuri, ne mai voind să recunoască nici o autoritate. Amenințările și incurările Cazacilor rusesci nu putuse să-i facă să reintre în liniște; începuse să ridice șanțuri de apărare pe piața oborului. Curierii se succedaū pe tot minutul între Bucuresci și Ploesci. Generalul guvernor se găsia în cea mai mare neodihnă și nedumerire, căci nu-i convenia Rusiei să se scie în lumea politică că Românii nu erau mulțumiți de guvernul rusesc, — acesta mai ales într'un moment când Cabinetul de Petersburg își da toate silințele să facă pe Europa să credă că Românii erau atât de fericiți, în cât toate aspirațiunile lor naționale se resumaū în dorința de a fi încorporați în Imperiul Țarului. Pozițiunea în care se afla ge-

neralul Kisseleff era dificilă, căci pe de o parte nu-î convenia să înăbuşască răscóla prin vërsare de sânge, şi pe de alta nu putea să lase lucrurile să ia proporţiuni mari într'un timp, când lupta de pe malurile Vistulei făcea să rësune Europa de strigătul : să trăiască Polonia! şi când victoriile lui Hlopinsky, lui Skrisnewsky şi lui Denbinski sileaŭ pe Impëratul Nicolae să-şi tragă oştirile din România ca să le întrebuinteze in contra Poloniei.

După mai multe zile de iritaţiune, generalul Kisseleff s'a hotărit să cëră concursul miliţiei române; atunci batalionul comandat de Cămpineanu a fost însărcinat cu trista misiune de a restabili liniştea prin arme. Maiorul comandant, lăsând trupa la o parte, intrând singur în mijlocul poporului, a avut nespusa consolaţiune de a potoli răscóla prin puterea cuvintului, făcënd pe fie-care să se retragă fără a vërsa cea mai mică picătură de sânge românesc.

Cămpineanu era tot-dea-una ascultat de popor, pentru că cuvintele sale erau pline de raţiune şi de distincţiune; vorbea din curăţenia inimii şi din puterea convicţiunilor.

Generalul i-a mulţumit trimiţendu-î crucea S-tului Vladimir.

Tot în acele vremi generalul Kisseleff s'a a-

dresat la fratele cel mare al Cămpineanului oferindu-i Ministerul Cultelor, ȳicându-i că, de ȳi cunoscea aversiunea ce avea de a servi sub un guvern strein, dară credea că oferindu-i un serviciu cu totul fără amestec ın politică, nu putea să se atingă ıntru nimic credințele ȳi convicțiunile sale. După o convorbire, care a fost o profesiune de credință franc ȳi leal din partea lui Constantin Cmpineanu, generalul rus i-a strıns mna ȳicându-i: că-l stimă pentru sentimentele sale, cu att mai mult cu ct, de ar fi român, nu ar cugeta alt-fel pentru țara lui.

Generalul Kisseleff avea inima ȳi spiritul deschis sentimentelor celor mari. Cnd era ambasador la Paris, pe la anul 1862, om ın etate de 80 de ani, Touvenel, ministru trebilor din afară al lui Napoleon III, ȳicea, vorbind despre dınsul, că nu cunoscea ın tt diplomazia europeană un spirit mai tıner prin sentimentele sale ȳi mai accesibil la ideile mari ȳi generóse.

Mai ın urmă maiorul Cmpineanu, dnd dovedı de aptitudine politică ȳi administrativă, a fost numit director de minister; atunci cariera militară a devenit pentru dınsul numai nominală, ȳi iacă-l aruncat ın vrtejul ȳi ın preocupunile luptelor politice.

La 1833, rămas singur Cmpineanu, prin

mărtea fratelui său Constantin, stăpân pe o avere din cele mai însemnate, stabilit în București, — casă lui a devenit locul de întâlnire al tuturor ómenilor de talent. Și dacá prin poet înțelegem pe omul care are simțul a ce este mare și frumos, a cărui inimă bate la orí-ce faptă nobilă și patriotică, la orí-ce cugetare înaltă, și care respinge de la dînsul orí-ce nu este demn și curat, — putem díce că el era un adevărat poet. El nu numai că iubea literatura și artele, dară simțea ca poetul și ca artistul. S'a pus în capul Societății filarmonice, a înființat scóla în care s'aú format mai mulți artiști dramatici români, și a devenit fondatorul teatrului național. Intr'acest ram al literaturii, el vedea ceva mai mult decât o scólă de moravuri; pe lângă glorificarea faptelor și caracterelor celor mari, era pentru dînsul un mijloc de a da românismului un avént și de a deștepta simțul național. Memoria lui va fi neștersă în inimile autorilor și artistilor nostri dramatici. Printr'in-sul României aú putut cunoște pe Racine, pe Corneille, pe Molière și pe Alfieri.

Intr'ó luptă continuă de mai mulți ani în contra indiferenței și a relei voințe, lesne de înțeles, în contra teatrului național, din partea unui guvern care nu putea decât să caute să

placă streinului, și-a mistuit o mare parte a averii sale.

Cămpineanu n'a scris nici o carte, dar a făcut mai mult : a îndemnat pe toți ómenii de talent dintr'acea epocă să scrie. Acei cari l'aú auđit judecând o operă, sau dând consiliile sale judicióse asupra unei scrieri, pot spune cât era de desvoltat într'acel om gustul literar și artistic.

Stenografia, cu totul necunoscută pe atunci la noi, nu ne-a transmis elocintele cuvinte rostite de dînsul în Obștésca Adunare; dar acei cari l'aú auđit în Camera de la 1835 pînă la 1839, ne pot spune că el a inspirat la o generațiune întregă simțemintele patriotice.

Humboldt, vorbind de marele Arago, ȓicea că descoperirile și lucrările sale sciințifice erau mari și numeróse, dară că mai mari și mai numeróse erau acelea ce a pus pe alții să facă prin consiliile și prin indicațiunile sale.

Intr'un timp, când în lumea nóstră robia și claca erau considerate ca nisce drepturi naturale de cari usaú, fără a simți consciința lor cătu-și de puțin vėtămată, — el era din micul număr al acelor ce deploraú nedreptatea care apăsa dóuë clase fórte numeróse ale țerei. Devenit deplin stăpân pe averea sa, a liberat îndată

maî multe sute de suflete din robie și a desființat claca la moșia sa, împroprietărind pe locuitorî. Vestitul lăutar Dumitrache, care sub un alt cer ar fi dobândit un renume europén, acel menestrel al tuturor veselilor și intristărilor caselor boerescî, vióra care a făcut mirarea lui Artot și a lui Liszt, povestea chiar el cum devenise om liber : Boerul al cărui rob fusese, simțindu-l cu banî, i-a propus să-î vinđă libertatea pe o mie de galbenî, dar el, neavënd decât trei sute, restul de șapte sute de galbenî l'a găsit în generositatea colonelului Cămpineanu. Iși plătea datoria de recunoscință cântând la orî-ce ocașiune, de ar fi fost chiar la masa domnescă, cântecul popular :

Aideți frați la Mărgineanu,
Să scăpăm pe Cămpineanu.

La 1834 Cămpineanu fu ales deputat al județului Brăila. Intrând în Obștésca Adunare, s'a găsit alături cu fostul său șef de regiment, cu Vornicul Emanoil Băleanu, și cu doi amici din copilărie, cu Iancu Ruset și cu Grigorie Cantacuzino, cu carî în tinerețe visase îmbunătățirea sôrtei României; câte-și patru boerî și feciorî de boerî din cei maî considerați pentru spiritul

lor cultivat, pentru caracterul lor onorabil și independent. Chiar de la cele d'întăi ședințe s'a stabilit într'acești bunî Români o comunitate de idei și de acțiune.

De și boerîi țerii fusese chemați, patru ani mai înainte, la 1830, în Adunarea extraordinară, să discute Regulamentul organic, dar o lege redigeată și votată sub presiunea unei ocupațiuni armate și sub președința Consulului rusesc, pe când țara era guvernată de un general strein, nu putea fi considerată decât ca o operă impusă de streinî.

Acești patru bărbați au pus basa principiilor cari trebuia să-i conducă la reformarea aceluî Regulament, căutând tot-d'o-dată a se folosi de dispozițiunile cele bune cuprinse într'însul, pentru a dota țara cu scolî, a înființa comunațiunii lesniciose între centrurile de producțiune și export cu centrurile de producțiune, a regula cursul gârlelor și a le face plutitoare, a sili pe impiegații administrațiunii a se ține în marginile atribuțiunilor lor, a face justiția independentă de influența Guvernului și de fluctuațiunile politice, a pedepsi abusurile și prevaricațiunile și a obliga pe fie-care la paza legilor.

Pe aceste base s'au unit acești patru bărbați, formând un grup modest și nebăgat în

sémă la început, dar pe lângă care au venit de s'au adunat unul câte unul toți acei deputați cari doreaŭ binele și înaintarea țerei; în mai puțin de doi ani acest partid devenise majoritatea Camerei și compta în sinul său pe doi din prelații cei mai cuvioși și mai învățați : pe Cesarie de la Buzău și pe Ilarion de la Argeș. Țara întrégă era cu partidul Cămpineanu, partid care prin tăria convicțiunilor și prin curajul său a lăsat urme neșterse în istoria noastră parlamentară.

Majoritatea acelei Camere n'a lipsit nici o dată de la datoriile sale, a censurat cu scrupulositate actele Guvernului, a cercetat tot-dea-una fără preget socotelele vistieriei, și pentru cheltuelile ce găsia făcute fără de a putea fi justificate prin voturile Adunării sau prin legi speciale, obliga pe miniștri a le restitui tesaurului, împreună cu acele deturnate de la destinațiunea lor, împotrivindu-se neconținut la cheltueli nesocotite și nefolositoare.

Strînse erau p'atunci baerile pungii Statului !

Nu ne putem opri de a avea un mare respect pentru bărbații cari compuneaŭ adunarea condusă de Cămpineanu, când considerăm importanța legilor prelucrate și votate de dînsa, și

nu putem să nu admirăm pe acei bărbați și să nu-i bine-cuvîntăm, când considerăm curagiul și devotamentul lor în față cu împrejurările din întru și din afară.

Guvernul, constrins în marginile legalității, a voit să scape de asprul control al acelei Camere prin intimidare; dar la ofisul său mesajul prin care Domnul recomanda Mitropolitului, ca Președinte al Camerei, să *distrugă spiritul resvrătitor și primejdios* ce ținea că se introducea în adunare și să *nu o lase să se conducă de nisce intriganți și ambițioși ca Ioan Câmpineanu, Ioan Ruset și Grigorie Cantacuzino* (sic), — Camera a răspuns printr'o adresă prin care punea sub ochii Domnitorului incapacitatea și neglijarea ministrilor.

Dar era în suspens o cestiune mare, menită să aducă o adevărată furtună politică și o luptă crâncenă în Obștesca Adunare. Acastă cestiune era revisuirea Regulamentului organic, cerută de Guvernul rusesc, lucrare rezervată legislaturii celei nouă, pentru care se pregăteau din vreme alegerile.

Consulul rusesc, interesat a se admite modificările propuse de dînsul, se coborise însuși și fără nici o rezervă în arena electorală, chema pe boeri și pe proprietari, rîndurî rîndurî,

a casă la el, la consulat; îi povăţuia să în-lătore partidul naţional, îi ameninţa, şi le desemna ómenii ce trebuiaú să trimită în Adunare ca să placă puternicului Protector.

De la atitudinea şi de la voturile acelei Adunări era să se scie, dacă Românií ţin la dreptul lor şi dacă sunt decişi să aibă o ţară autonomă, sau dacă abdic în favorul streinului.

Alegătorii au răspuns injoncţiunilor Consulatului, respingënd candidaturile oficiale şi trimiţënd în Obştésca Adunare pe bărbaţii combătuţi de Consul şi de Guvern, ţara se deşteptase şi era hotărítă a-şi apëra drepturile. Acea luptă gloriósă, în care s'au distins Ioan Cămpineanu, Ioan Ruset şi Grigorie Cantacuzino, a însemnat redeschiderea campaniei pentru redobândirea drepturilor nóstre strămoşesci.

Më cred în drept, Domnilor, a abusa de pacienţa vóstră, când amintesc fapte pe carí tinerimea care ne încongióră, trebuie să le aibă tot-dea-una vii în suvenirele ei, ca să dea memoriei acelor carí au apërat cu atâta tărie drepturile acestei patrii, tributul de respect şi de recunoscinţa ce le datorăm şi ca să-i imite, când vr'o dată streinul ar încerca să se atingă de drepturile României.

În articolul 55 al Regulamentului se đicea

că „orî-ce act saŭ hotărîre a obicînuitei Obştesci „Adunări şi a Domnului, ce ar fi în potriua trac- „tatelor, saŭ a hatişerifurilor încheiate în favo- „rul său, trebuie să fie socotite fără de nici o „putere şi nefiinţă“.

Consulul rusesc cerea să se adaugă frasa :
„orî în potriua drepturilor Curţii Suzerane şi „protectrice.“

La finele Regulamentului se cerea o modifi- care şi mai mare, ceva care nu ar fi fost ni- mic mai puţin de cât ştergerea autonomiei, căci de unde se dicea în Regulament că :

„Adunarea va putea cu concursul Domnului „să facă Regulamentului schimbările şi reformele „ce trebuinţa va cere ;“

Consulul cerea să se adaugă acestui para- graf un altul cu cuprinderea următoare :

„Tôte acele măsurî saŭ schimbări, cari ar fi „urmat în vremea ocupaţiei acestui Principat de „cătore oştirile Impărăţiei Rusiei, vor avea o pu- „tere de pravilă şi se vor cunósce ca parte din „însuşî trupul Regulamentului“.

„Pe viitorime orî-ce schimbare Domnul ar „voi să facă în Regulamentul organic, nu va pu- „tea să aibă loc, nici să se pue în lucrare decât „după înadins imputernicire a Inaltei Porţi cu „împreuna unire a Curţii Rusiei.“

În tot timpul discuțiilor provocate de aceste propuneri, Cămpineanu a stat la tribună, arătând cu o elocință rară, că prin această modificare se atacă nu numai drepturile *ab-antiquo* ale țerei, dară chiar și tractatele dintre Rusia cu Porța, și mai cu deosebire tractatul de la Adrianopol și hatîșeriful dat cu ocasiunea investiturii Principelui Alexandru Ghica la 1834, precum și manifestul comitelui Witgenstein de la 1828, când a intrat cu trupele rusești în țară, — acte cari toate recunoscă existența politică a Principatului și drepturile acestui stat.

Adunarea, pătrunsă de puterea argumentelor aduse la tribună, a respins cu o mare majoritate modificările cerute.

Un asemenea act nu putea să nu atragă asupra Adunării fulgerele Consulatului rusec, care a și cerut îndată printr'o notă cominatorie încetarea oricărei discuțiuni ulterioare asupra Regulamentului; iar peste câte-va săptămâni, țara a avut durerea și unilînța de a vedea pe agentul său de la Constantinopol, pe logofetul Aristarchi, transformat în capugiul al Porții, venind și citind de la tribuna Adunării un firman, prin care se poruncia Obștescii Adunări să intercaleze în Regulament modificările cerute de Consulul rusec și invitând pe deputați să iscălescă

un act de *căință ad-hoc* pe care logofătul l'a depus pe tribună.

Atunci Cămpineanu, luând cuvîntul, protestă cu energie în contra călcărilor ce se făceau drepturilor țerei. Cuvintele lui elocinte și atitudinea sa demnă și inspirată, umple de lacrimi ochii tuturor deputaților și toți refuză de a iscăli actul adus de logofătul Aristarchi.

Ast-fel s'a închis acea Obștească Adunare! Dintr'acel moment lupta nu mai putea fi urmată pe tărîmul parlamentar, ea era transportată în afară și nu rămăsese altă speranță și alta de făcut, decât de a lumina opiniunea Europei și a face ca puterile occidentale să cunoscă situațiunea țerei noastre, să le facă să se intereseze la viitorul României, puind o stavilă acțiunii omnipotente a Rusiei.

Cămpineanu n'a esitat un singur moment d'a lua acésta cale.

Plin de încredere în viitorul Românilor, și-a făcut o datorie sacră d'a continua lupta pe acel tărîm. Profitând de înghețul Dunării scăpă supravegherii poliției, se duce întăiū la Constantinopol, unde explică situațiunea noastră politică ambasadorilor Franciei și Engliterei, amiralului Roussin și Lordului Pousomby; ei îl ascultă, îl înțeleg și-l sfătuesc să se ducă la Paris și la

Londra, recomandându-l călduros guvernelor lor respective.

Cămpineanu a pledat prin vorbă și prin scris drepturile țerei la Paris și la Londra, a fost în cele mai strînse relațiuni cu Garnier Pages, cu Cormenin, cu Dupont de Leure, Berier, cu Principele Czartoryski, comitele Zamoiski, cu Lordul Dudley Stuart, cu Lordul Morpith și cu mai mulți din ómenii influenți în parlamente; a fost ascultat cu cel mai mare interes de Thiers și de Palmerston, șefii cabinetelor engles și frances; însă tot ce a putut dobândi a fost asigurarea, că nu era depărtat momentul, când Europa se va hotări a lua măsuri în contra acțiunii Rusiei în Orient și că atunci memorandele și arătările sale vor fi luate în fórte seriósă considerațiune.

La întórcerea sa pe la Viena, voind să vadă pe principele Meternich, cancelarul i-a trămis răspuns că cunoște cestiunea despre care vrea să-i vorbescă, dar că sunt considerațiuni politice, cari nu-i permit a se ocupa de dînsa; ajuns la Lugoj, Cămpineanu a fost arestat și dus sub pază la închisórea de la Caransebeș, de unde predat guvernului român, care l'a deținut închis doi ani la mănăstirea Mărginenii, și de acolo transferat la mănăstirea Plumbuita; nu s'a

liberat din închisoare decât la anul 1841, de o dată cu sosirea unui firman prin care, după o înțelegere între ambasadorul rusesc și Vizirul, se ordonă Domnului să deschidă Obștésca Adunare.

Alexandru Ghica lăsase să se înțeleagă în mai multe ocaziuni că se supunea cu nemulțumire la sfaturile și injoncțiunile Consulatului rusesc, și astfel perduse simpatiile Impăratului Nicolae.

De și câștigase mult în opiniunea țării în ultimii ani ai domniei sale, dară nu i se putea uita slăbiciunea ce arătase în lupta de doi ani susținută de partidul patriot în revisuirea Regulamentului. Adunarea din 1841 se deschidea nu ca să îndrepteze abuzurile și să cheme pe Domn la paza legilor, dar ca să-l răstórne, căci așa era voința Țarului. Indată după cetirea ofisului de deschidere și verificarea titlurilor deputaților aleși, a eșit la ivélă faimósa doleanță care a provocat venirea comisarilor : Generalul Duhamel și Șekib Efendi, precursorii mauziciei lui Ghica și a simulacrului de alegere, care în anul 1842 a suit pe George Bibescu pe scaunul domniei.

A fost ceva duios a vedea o tinără femeie, una din fetele celei mai mari case din Bucuresci, pe nepóta Dudescului, alergând pe vreme

de iarnă cu copilul la sîn, cutreerând pămîntul din oraş în oraş, din închisóre în închisóre, căutând pe soţul ei; aşa a făcut Catinca Cămpineanu, pînă ce a descoperit pe bărbatul ei în temniţa de la Caransebeş.

Dintr'acel moment ea nu s'a mai despărţit de dînsul, a împărtăşit cu el exilul şi temniţa.

Trei ani de închisóre şi sănătatea sa ruinată, nu a putut să-î slăbésbă credinţele, nici să-î înăspréscă caracterul blând şi voios. El n'a păstrat în inima lui nici resimţemîntul, nici dorinţa de răsburare; făcea fie-căruia partea slăbiciunilor omenesci şi a necesităţilor politice; el dicea că Româniî sunt toţi patrioţi şi că între ómenii cari îşi iubesc ţara se află tot-dea-una puncturi de contact şi idei asupra cărora tot-dea-una se pot uni într'o lucrare comună. Nimeni n'a fost mai îndrăsneţ şi mai înfocat decît dînsul în debateri şi nimeni n'a păstrat mai puţină mánie decît dînsul. În viaţa politică scia că nu trebuie nici pismă, nici resimţemînt personal.

Din convorbirile sale cu ómenii politiceî de atuncî dobândise convingerea că, cu tótă indifeerenţa ce aréta Francia, Englitera şi chiar Austria, pentru drepturile Românilor, ele însă hrăniau idea de a se folosi de cea d'intăiū împrejurare, pentru a pune o stavilă influenţei rusesci

și planurilor sale ambițioase în Orient, și că de la acel moment și de la împrejurările în cari se va afla atunci Europa, va depinde viitorul României.

Cămpineanu nu a avut altă ambițiune decât aceea de a servi țara lui prin sfaturile sale luminate și de a deștepta opiniunea publică a Europei asupra drepturilor noastre. Pe atunci aspirațiunile sale și a celor mai înaintați patrioți, se mărginea în redobândirea autonomiei și în stabilirea unui regim constituțional; invidioșii și curtesanii nu vedeau alta în zelul și în devotamentul său decât un ambițios de rând, și-l denunțau Domnului ca pe un conspirator și ca un aspirant la domnie, în cât Alexandru Ghica, amicul său din copilărie și camaradul său de arme, avusese slăbiciunea de a-l crede ast-fel, cum îl depingea în acei cari-l săpa, lingușindu-l, și ajunsese a-l persecuta.

Guvernele cari nu-și au puterea și sprijinul în stima și în iubirea națiunii, și caută a se susține numai prin străini, sunt tot-dea-una temătoare, atribue nemulțumirile și desafecțiunea poporului numai intrigilor opozițiunii și vênării de putere; în zel și devotament pentru binele public nu vęd decât interes personal, invidie și ambițiune proustă.

Nu știu dacă mulți Români au avut bôla

domniei; dară ceea ce este sigur, este că acest ponos l'aŭ purtat toți aceia cari s'aŭ bucurat de ore-care considerațiune între concetățenii lor; toți acei cari n'aŭ putut să se împace cu abuzurile și cu călcările de lege. Curtesanii aŭ profitat tot-dea-una de slăbiciunea omenescă, la adăpostul cărora nu aŭ fost tot-dea-una Domniî nostri; lingușitorii, ca să-și facă mână bună la domnie, arăta pe omul care apăra drepturile țerei ca pe un competiitor, care voesce să răstórne și să se sue el pe tron. Cămpineanu ȳcea într'o ȳi unuia dintr'acești falși amici ai puterii, însărcinat să-ı sondeze cugetările :

„Spune Măriei Sale să nu se témă de „un aspirant la domnie, care-și pierde timpul „căutând'o aiurea decât acolo, de unde se „póte da.“

Numai după căderea sa din domnie, Alexandru Ghica a înțeles cine-l surpase, și că acela nu era vechiul său amic.

Inainte cu câte-va luni de căderea lui Ghica, Cămpineanu scria Domnului Moldovei Mihaiu Sturdza, că schimbarea Domnului țerei Romănesci devenise inevitabilă și că sosise momentul de a uni amândouă corónele pe capul unui singur Domn. Mihaiu Sturdza n'a îndrăsnit nici să ia el inițiativa, nici să lase pe boerii din

Bucurescî să o facă, temându-se să nu displacă curților împărătescî.

La eșirea sa din închisóre, Cămpineanu și-a găsit averea foarte redusă și a fost obligat a duce o viață de privațiuni; însă casa lui modestă era tot-dea-una deschisă cu afabilitate tuturor amicilor sinceri ai românismului și ai libertății; ómenii de inimă și de spirit, de tóte vîrstele și de tóte condițiunile, erau siguri a găsi la dînsul o primire plină de amenitate, exemple bune și sfaturi frățești. Jocul de cărți, răspândit pe atuncî în tóte casele, la dînsul era înlocuit prin convorbiri instructive despre istorie, literatură și sciință. Tinerii, atrași către dînsul de numele mare ce-și făcuse, găsiau în casa sa o viață simplă, fără lux și fără ostentațiune, o familie unită, o primire afectuósă și o societate alésă; clasele și generațiunile se apropiau în loc de a sta arasna unele de altele; se făcea între dînsele un schimb de idei și de sentimente înalte și generóse. Acolo s'a făcut cimentarea ómenilor de sus cu cei de jos, între cei tineri și cei bătrâni.

La 1848 sosise timpul ca ideile de libertate și de egalitate să cêră a trăi la lumina mare. Misiunea Cămpineanului era împlinită.

„Restaurarea Regulamentului, imi scria el

„la Constantinopol, după căderea guvernului „provisoriu, s'a făcut cu o mare pompă d'îna- „întea unui public confundat în întristare; óme- „nii cari presidaũ la acea solemnitare, simțiaũ „că galvaniséză un corp mort. Cele trei luni „de libertate aũ lăsat urme adînci în inimile „Romănilor; gurile se pot astupa, dar ideile „nu pot fi omorite. Se pregătesce pentru voi o „listă de proscricțiune și de confiscare a averi- „lor. Acei cari vor brava exilul și privațiunile „și vor resiste la cursele cari se vor întinde „și la tentațiunile la cari veți fi espuși, se „vor întórce peste cați-va ani într'o patrie li- „beră.“

Sunt departe de noi acei timpî de convicțiunii profunde, de lupte stăruitoare, de devotamente entusiaste, cari animaũ atâtea inimi nobile și generóse, — o viață plină de abnegațiune, de privațiunii și de suferințe; mulți nu mai sunt, mulți aũ căduť sub povara suferințelor. In tinerimea română domnea numai credința în idei, iubirea binelui; și nu era loc în inimi decât pentru virtuțile acelea cari se cer de la un popor ca să pótă sdrobi lanțurile și fără cari virtuți nu se póte conserva libertatea.

Acum viața politică, fiind mult mai lesne, pasiunile de partid, luptele personale și ambițiu-

nile mică, apar mai mult la suprafață; dară nici sentimentul binelui, nici patriotismul nu au părăsit poporul român, plin de inimă și de vioiciune; nu avem decât să vedem abnegațiunea cu care au alergat toți, de la mic pînă la mare, la frontieră, când țara le-a cerut brațul și peptul; nu avem decât să vedem eroismul cu care s'au luptat când li s'a spus că este pentru liberarea patriei și pentru gloria ei. Nu! scepticismul nu a cuprins inima Românului; vedeți întristarea și lacrămile lui când perde pe câte un om de bine, un om de o viață pură și plină de devotament, precum l'am vădut la mórtea Cămpineanului și la mórtea fraților Golesci.

La apelul Cămpineanului toți Români răsundeau, pentru că el scia să apropie inimile și să cimenteze ideile; scia să pue poezie în logica sa.

Intrarea oștirilor streine la 1848, mórtea tinerei și virtuósei sale soții, suflet nobil, spirit ornat, cădută victimă a iubirei și a dedotamentului către familia sa în timpul cholerei, și exilul amicilor săi cei mai afecționați: Nicolae Bălcescu, Ruset, Voinescu II, etc. au fost pentru Cămpineanu trei lovituri de sub cari nu s'a mai putut rădica. Întristarea a cuprins sufletul său voios și a acoperit cu un vël de melancolie ca-

racterul cel mai vesel și mai glumeț; și spiritul său vioi a mers scădând din ȕi în ȕi.

Văduț'ați un bătrân garbovit înainte de an, care d'abia își ducea picióarele pînă în grădina Cismegiului, unde rămănea óre întregi pe o la-viță, cu capul plecat spre piept? Acelor care-l vorbiau, le răspundea cu ris său cu plâns, după cum subiectul vorbeii îi aducea suvenirii vesele sau triste ale vieții sale; trecătorii se descopereau cu respect d'înaintea lui, iară bătrânii se opreau și-l arătau copiilor.

Acela era Cămpineanu, marele patriot, o umbră care trecea ca o protestare vie în contra nedreptății, a persecuțiunilor și a apăsărilor.

ION GHICA.
